

Aan de Raad van State
Afdeling Bestuursrechtspraak
Postbus 20019
2500 EA Den Haag

Afzender J. Harder
Oude Amersfoortseweg 56
1213 AE Hilversum
035-6937858

Onderwerp : PIP HOV in 't Gooi
Zaaknummer : 20168387/1/R6

Hilversum, 19-12-2016

Geachte mevrouw Velsink,

Bijgaand ontvangt u van mij enige aanvullende informatie welke van belang is bij mijn eerder ingediende beroep tegen het PIP HOV in 't Gooi.
Wilt u derhalve dit toevoegen aan mijn beroep?

Met vriendelijke groeten,

J. Harder

Zaaknummer : 20168387/1/R6
J. Harder

Aanvulling op mijn beroep pag. 7 direct na Stelling 12 (is onderdeel van 3. Negatief effect nieuwe wegen)

Naast de boven Stelling 12 in het kader genoemde verontreinigingen vormt de stikstofdepositie hierop een aanvulling en nadere beschouwing.

Recent kreeg ik onderstaande brochure:

Arme bossen verdienen beter.

Burg, A. van den, Bijlsma, R.J. & Bobbink R., 2015

OBN Deskundigenteam Droog zandlandschap. KNNV Publishing, Zeist.

http://www.vbne.nl/Uploaded_files/Zelf/overige%20producten/obnbrochurearmebossenlr.76cdc9.pdf

Deze brochure geeft in kort bestek een aantal waardevolle aanwijzingen en waarschuwingen die te maken hebben met de depositie van stikstof.

Deze informatie is van groot belang omdat na de aanleg van de HOV busbaan en de Nieuwe weg er een belangrijke toename van stikstof te verwachten is in het NNN gebied van Anna's Hoeve en Monnikenberg. Hoe groot die toename uiteindelijk zal zijn moet worden afgewacht.

Hieronder staan citaten van een aantal belangrijke opmerkingen van het gezaghebbende deskundigenteam dat verantwoordelijk is voor de inhoud van de brochure.

Pag. 7

Stikstofdepositie zorgt voor een onnatuurlijk hoge toevoer van stikstof, wat een belangrijke meststof is voor planten.....

Stikstof, maar voorheen ook zwavelhoudende luchtverontreiniging, heeft namelijk ook een verzurend effect. Verzuuring, oftewel afname van de buffercapaciteit, is een langetermijnproces dat ook van nature plaatsvindt door carbonzuur of organische zuren, maar wat (zeer sterk) versneld kan worden door de toevoer van zure of verzurende stoffen uit de atmosfeer. Afhankelijk van de bodemsamenstelling kan dit complexe proces leiden tot een lagere pH, verhoogde uitspoeling van kationen (vooral calcium, magnesium of kalium), verhoogde concentraties aan toxische metalen (vooral van aluminium, bij zeer lage pH ook ijzer) en veranderingen in de verhouding tussen nitraat en ammonium in de bodem door geremde nitrificatie. Daarnaast wordt de afbraaksnelheid van organisch materiaal in de strooisellaag geremd onder zure omstandigheden, waardoor de kringloop van voedingsstoffen via het gevallen blad wordt vertraagd.....

Pag. 8

Het verlies aan buffercapaciteit in de bodem kan weer heel langzaam worden opgebouwd door de verwerking (oplossen) van primaire of secundaire mineralen, indien deze nog aanwezig zijn in de betreffende bodemlaag.....

Een laatste effect van stikstofdepositie is de uitspoeling van nitraat als de stikstofdepositie hoger is dan 8-12 kg per hectare per jaar. Dit heeft als eerste nadelige effect dat er meer nitraat in het grondwater komt, waar veel mensen van afhankelijk zijn voor drinkwater. Bovendien kan het nitraat alleen uitspoelen als het kationen uit de bodem meeneemt, waardoor de bufferstatus van de bodem verder wordt verlaagd.

Pag. 11/12

Doordat de aanwezige stikstof niet in eiwit kan worden omgezet, ontwikkelt het blad zich minder snel. De hoge stikstofconcentraties maken de bomen ook gevoeliger voor schimmels en insectenplagen.

Pag. 14

Het zal duidelijk zijn dat bij het wegvallen van herbivore insectenpopulaties ook insecteneters hiervan last ondervinden. Het gaat hierbij onder andere om insecten en zangvogels, maar ook voor bijvoorbeeld vleermuizen is het aannemelijk dat de voedselbasis is versmald. Als direct effect van verzuring en een lage calciumbeschikbaarheid zijn ook soorten met een hoge calciumbehoefte veelal verdwenen, zoals de huisjesslakken. Dit heeft nadelige gevolgen voor dieren die slakken als hoofdvoedsel hebben of de huisjes eten in tijden van hoge calciumbehoefte. Hiernaast zien we ook problemen in de voedselketen door een veranderde aminozuursamenstelling van het voedsel..... Zo zien we dat insecten minder goed in staat zijn plantaardige vitaminen met eiwitten te binden, vogels eieren leggen waarin de embryo's doodgaan als gevolg van aminozuurbrek en roofvogels een groot deel van hun borstspier opsouperen om de juiste aminozuursamenstelling voor hun eieren te verkrijgen.....

Dergelijke verbindingen kunnen accumuleren in de voedselketen en tot ziekten leiden bij top-predatoren. De effecten in de voedselketen gaan ook gepaard met veranderingen in de populatiegrootte van de verschillende diersoorten.

Stelling 12A

De aanleg van de Nieuwe weg en de HOV busbaan zal er toe leiden dat er een aanzienlijke toename zal zijn van de uitstoot van stikstof ten gevolge van al het autoverkeer en de vele bussen in Anna's Hoeve en Monnikenberg.

Uit recente publicaties blijkt dat dit nadelige tot zeer nadelige gevolgen kan hebben voor de aanwezige flora en fauna in het NNN gebied.

De verwachte toename van stikstof is niet in overeenstemming met de Saldobenadering waarbij de kwaliteit van het NNN gebied gelijk moet blijven of er op vooruit moet gaan.

Aanvulling op mijn beroep pag. 7 en 8 bij 4. Verlies zeer waardevolle bomen

Het belang van waardevolle bomen wordt te vaak onderschat.

Recent kreeg ik onderstaande brochure:

Arme bossen verdienen beter.

Burg, A. van den, Bijlsma, R.J. & Bobbink R., 2015

OBN Deskundigenteam Droog zandlandschap. KNNV Publishing, Zeist.

http://www.vbne.nl/Uploaded_files/Zelf/overige%20producten/obnbrochurearmebossenlr.76cdc9.pdf

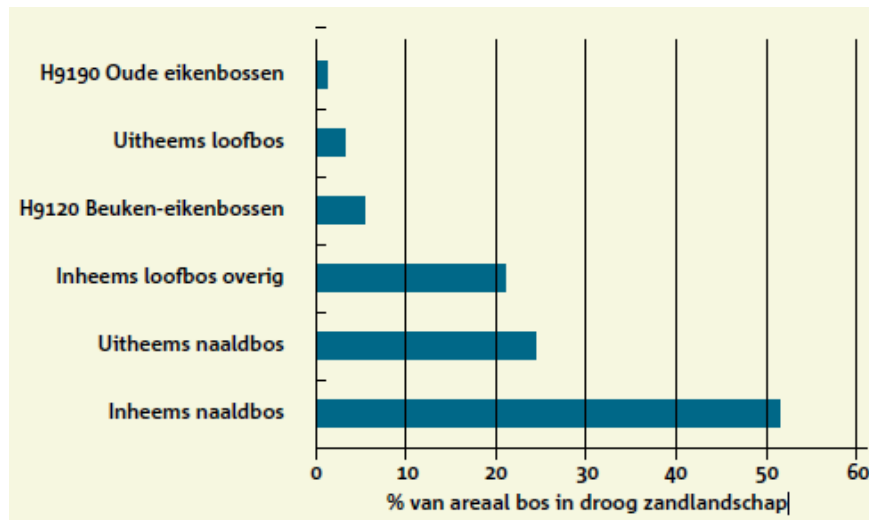
Bij het lezen van de brochure moeten we bedenken dat de bossen in Anna's Hoeve en Monnikenberg vallen onder het areaal bos in droog zandlandschap.

Hieronder staan citaten van een aantal belangrijke opmerkingen van het gezaghebbende deskundigenteam dat verantwoordelijk is voor de inhoud van de brochure.

Pag. 4

Van de ongeveer 30% inheems loofbos ligt een klein deel op een oude bosgroeiplaats, wat al bos was voor 1850. Dit 'oud bos' verdient een aparte status in beheer en beleid door het voorkomen van

karacteristieke soorten die zich slecht vestigen en/ of moeilijk verspreiden, waaronder vaatplanten (zoals adelaarsvaren, bosanemoon, dalkruid), korstmossen (zoals beukenwrat, maleboskorst), mossen (zoals flesjesroestmos, stobbegaffeltandmos) en insecten (zoals vliegend hert). Oud bos fungeert dus als refugium en uitvalsbasis voor deze soorten.

Uit de figuur blijkt het nog zeer geringe aandeel aan oud loofbos in Nederland (4^e bosstatistiek 1980-83).

Pag. 5

De biodiversiteit van onze droge bossen neemt toe naarmate ze ouder worden. De soortenrijkdom wordt pas goed zichtbaar als de bomen de kans krijgen op natuurlijke wijze af te takelen en te sterven. Bomen van de belangrijkste soorten in het droog zandlandschap kunnen enkele eeuwen oud worden. De aftakelingsfase wordt dus nog maar op enkele plekken bereikt in Nederland. Doordat bomen niet gelijktijdig afsterven, ontstaat er meer heterogeniteit in de leeftijdsopbouw van bomen en kunnen andere soorten zich gemakkelijker vestigen..... De bosbodem ontwikkelt zich steeds verder naarmate het bos ouder wordt en oude bosgroeiplaatsen kennen ook een meer diverse bodemfauna in vergelijking met jonge bosbodems.

De conclusie van de hierboven geciteerde delen uit de brochure is dat we zeer zuinig moeten zijn op onze oude bomen en oude bosbodems. Deze bomen zijn niet zomaar te vervangen door wat nieuwe aanplant. Het resultaat daarvan is pas over minimaal 100 jaar vast te stellen.

Stelling 13A

Het verwijderen van grote aantallen oude bomen in Anna's Hoeve en Monnikenberg ten behoeve van een Nieuwe weg en HOV busbaan, waarvoor betere alternatieven zijn, moet worden voorkomen gezien het grote belang hiervan voor flora en fauna.

Aanvulling op mijn beroep pag. 14 bij 8. De Tergooiboog en de Nieuwe weg

Tweede ecoduct mogelijk over Weg over Anna's Hoeve

In mijn beroep heb ik op pagina 14 bij 8. *De Tergooiboog en de Nieuwe weg* uitgelegd dat de Tergooiboog de oplossing zal zijn ter voorkoming van veel grote schade en problemen in de natuurgebieden. Ook dat daarvoor draagvlak bij de bevolking, de gebruikers van de gebieden is.

Aanvullend moet worden opgemerkt dat wanneer de bestaande Weg over Anna's Hoeve niet wordt opgerold er zo nodig een oplossing is om het passeren van deze weg door dieren mogelijk te maken.

Uiteraard moet eerst klip en klaar worden onderzocht wat hier echt moet gebeuren, wat is het probleem en hoe groot is dat? Daarover is immers niets onderzocht en dus niets bekend. Mocht het nodig zijn dan kan op die locatie een tweede ecoduct worden aangelegd als oplossing. Dat is niet nieuw. Eerder zijn in 1999, 2001 en 2003 onderzoeken gedaan die allemaal adviseerden om een ecoduct aan te leggen. Over de mogelijkheden daartoe als goede oplossing was geen enkele twijfel. Hierna worden die eerdere onderzoek kort geded.

1999

Ecoduct Anna's Hoeve - Schakel tussen Gooi en Utrechtse Heuvelrug
Veen, P.J, G.J. Brandjes & G.F.J. Smit, 1999
Rapport 99.37, Bureau Waardenburg bv, Culemborg

Het hier aangehaalde rapport is op internet helaas niet te vinden. Maar in het hieronder genoemde blad staat het volgende:

DE ANNA'S HOEVE KOERIER, Jaargang 17, nummer I, 2000
Uitgave van de Vereniging tot Behoud van Anna's Hoeve e.o.
<http://www.annashoeve.nl/Vereniging/Koerier/Koerier%2094%20tot%2004.pdf>
(na Ctrl + f invullen bij Zoeken: Waardenburg)

Pag. 7, met plankaart:

Om dit probleem (bedoeld wordt de Weg over Anna's Hoeve) althans gedeeltelijk weg te nemen kwam men bij het Goois Natuurreservaat (GNR) op de gedachte voor een **ecoduct** over de Weg over Anna's Hoeve. Een ecoduct, ook wel natuurbrug genoemd, is een zeer breed met bomen, struiken en heide begroeid viaduct voor grote en kleine dieren. Op instigatie van het GNR is er daarop een plan voor de uitwerking van zo'n ecologische verbindingzone gemaakt door het externe adviesbureau Waardenburg.

ECODUCT EN AANVULLENDE MAATREGELEN

In de rapportage van Bureau Waardenburg wordt aannemelijk gemaakt dat het voor mens en dier het beste zou zijn als er een ecoduct met een boven breedte van minimaal 50 m wordt aangelegd, en wel tussen de A27 en de Berg (zie kaartje). Naast de begroeiing zouden op het ecoduct ook een fietspad (van schelpengruis), een wandelpad en een half verhard autospoor (voor bestemmingsverkeer) moeten komen. Zo zou de hindernis die gevormd wordt door de Weg over Anna's Hoeve kunnen worden geslecht.

2001

Ontsnippering A27 in het Gooi. Achtergronddocument
Ministerie van Verkeer en Waterstaat
RWS Directie Utrecht / DHV Milieu en Infrastructuur BV
Eindrapport, 30 november 2001
<http://www.hilversumbis.nl/AgendapuntOverlegdStuk.aspx?APOSID=71284>

Pag. 30 *Geplande (en gewenste) passages:*
Weg over Anna's Hoeve: **Ecoduct**

2003

Uitvoeringsprogramma noordelijke Heuvelrug
Gebiedsplan & projectenprogramma voor natuur, landschap en recreatie in het Gooi en het noordelijk deel van de Utrechtse Heuvelrug

Initiatiefnemers Goois Natuurreservaat, Stichting Het Utrechts Landschap, Vereniging
Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer
Hilversum oktober 2003
<https://gnr.nl/media/1173/uitvoeringsprogramma-noordelijke-heuvelrug.pdf>

In het *Voorwoord* van de toenmalige voorzitter van de Stichting Gooisch Natuurreservaat de heer P.J.M. Poelmann staat onderstaande voornemen:

“De samenwerkende terreinbeheerders, de initiatiefnemers van dit rapport, leggen hiermee een hoog ambitieniveau neer om de eenheid binnen de Heuvelrug en tussen de Heuvelrug en de aangrenzende landschappen veilig te stellen en vooral ook om een kwaliteitsimpuls te geven aan het gebied.”

Op pagina 60 t/m 62 wordt duidelijk welk hoog ambitieniveau de initiatiefnemers bedoelden. Het gaat hier om De Groene Schakel. Op een duidelijke kaart (pag. 60) wordt aangegeven wat daar moet gebeuren. En in de tabel (pag. 62) staat bij Gewenst resultaat:
b: Passeerbaar maken voor de fauna van de Weg over Anna's Hoeve.
g: Opheffen of verlegging en tegelijkertijd verdieping tracé van de Weg over Anna's Hoeve met aanleg hoogwaardige ecologische passage, bij voorkeur **ecoduct**.

Nieuw onderzoek in 2013

In het kader van de Groene Schakel is recent door Alterra opnieuw onderzoek gedaan naar de mogelijkheden voor een ecoduct over de Weg over Anna's Hoeve. Zie hiervoor op de pagina's 5 t/m 8 in onderstaand rapport.

(NB: Dit rapport is niet meer te vinden op de site van de provincie, gemeente Hilversum en Alterra. Indien gewenst kan ik het als pdf toesturen)

Weg over Anna's Hoeve en Natuurbrug Anna's Hoeve, E.A. van der Grift
Alterra, Wageningen Universiteit en Research Centrum, Postbus 47, 6700 AA
Wageningen, tel: 0317-486011, e-mail: edgar.vandergrift@wur.nl
6 september 2013

Pag. 8: Beoordeling functioneren De Groene Schakel

Bij uitvoering van variant 1 – het handhaven van de bestaande WoAH en aanleg van een ecoduct over deze weg, inclusief mitigerende maatregelen – zal natuurverbinding De Groene Schakel, inclusief Natuurbrug Anna's Hoeve (over spoorlijn), naar verwachting voor alle doelsoorten kunnen functioneren. Met 'functioneren' bedoelen we hier dat jaarlijks op zijn minst enkele individuen van de betreffende doelsoorten gebruik zullen maken van de natuurverbinding.

(NB: Het in dit rapport nog genoemde Edelhert als soort is komen te vervallen als niet realistisch in het drukke Gooi. Mondelinge mededeling Van der Grift).

Inrichtingsvisie natuur- en recreatiegebied Anna's Hoeve

In het gemeentehuis van Hilversum zijn drie informatiebijeenkomsten geweest over de 'Inrichtingsvisie natuur- en recreatiegebied Anna's Hoeve'.

In het 'Verslag 3e consultatiebijeenkomst d.d. 11 september 2014' lezen we dat er vragen worden gesteld en antwoorden gegeven.

Opmerking vooraf: Met variant 1 wordt bedoeld dat de Weg over Anna's Hoeve blijft liggen en dat hier een ecoduct overheen komt. Met variant 2 wordt een deel van de bestaande weg opgerold en komt er een nieuwe weg.

“De heer Pesch vond de uitleg over de plussen en minnen van beide varianten verhelderend.

Variant 2 lijkt er qua kosten gunstiger uit te springen. Is dat van belang bij de besluitvorming?”
Antwoord dhr. Bouw (landschapsarchitect): “Het kostenaspect is vanzelfsprekend belangrijk. Op dit moment is een bedrag van € 3,8 mln. beschikbaar, ongeacht op welke variant de keuze zal vallen. Momenteel vinden berekeningen plaats, die vooralsnog geen wezenlijke verschillen laten zien. Bedacht moet worden dat het hier nog slechts om een visie gaat.”

Op andere momenten is door zowel de gemeente als de provincie duidelijk aangegeven dat het nauwelijks iets uitmaakt in kosten, of er een tweede ecoduct komt of dat er een nieuwe weg wordt aangelegd.

Dat een tweede ecoduct aan de gestelde migratie eisen zal voldoen heeft Alterra duidelijk gemaakt.

Stelling 23

Toepassing van de Tergooiboog in combinatie met een ecoduct over de spoorbaan en een tweede ecoduct over de bestaande Weg over Anna's Hoeve is de beste oplossing voor de Groene Schakel.

De smalle natuurlijke ruimte in het NNN gebied wordt hierbij optimaal benut en de flora, de fauna en het landschap compleet gespaard.

Groot voordeel voor de reizigers is dat de HOV bus direct langs het nieuwe ziekenhuis van Hilversum zal rijden en voor de voordeur stopt. Een zeer belangrijk doel van de HOV verbinding. Uiteindelijk is deze totaal oplossing ook in financieel opzicht een stuk goedkoper.